

Erdőbénye históriája

Erdőbénye históriája - benne Magita legendájával – minden bizonnyal Debreceni Ember András műve.

A versbe szedett legenda tulajdonképpen Alsó Bénye pusztulását mondja el egy rendkívüli szépségű leány, Magita alakja köré szőve.

A történet a 17. század elején, a Bocskai-féle szabadságharc idején játszódik. Felsőbénye akkor Kaszaházi Jó János királyi személynök birtokában volt. A királyi udvar megvádolta azzal, hogy Bocskai Istvánhoz szegődött. Elfogatták és a bécsi börtönbe zárták. Barátai segítségével sikerült megszöknie.

A történetnek van valóságalapja. A 17. század elején Bénye valóban Joó János tulajdona volt. Felségárulás vádjával őt is hűtlenségi perbe fogták. Erdőbénye határában valóban vagy híres nevezetes Magita-tó.

Debreceni Ember András a 19. század első felében alkothatta meg nevezetes történeteit, az Erdőbényei históriát és a Hegyalja versen leírását.

Magita legendája - részlet

„Nincsen e világban nyomós állandóság
Égnek s Földnek sorsa a változandóság,
Így is akarta ezt az Isteni jószág,
Mert egyedül ő az örökké valóság.

Bizonyítja ezt sok régi história,
Melyben említetik sok szép familia,
Kinek birtokában vólt egész Ázsia,
A maradéka már lehet csizmadia.

Bizonyítják még ezt sok régi városok,
Amelyekben vóltak sok ezer lakosok,
Sok nemzetek felett tanúltak, s okosok,
Már ma legelnek a helyén a juhok és kosok.

Bizonysága ennek Babilon városa,
Nabugodonozor király vólt lakosa,
Kist kevélységéért az Úr megcsapdosa,
Füvet, mint az ökör, aképpen mardosa.

Vólt Asszíriának ez a város feje,
A zsidó nép régi fogságának helye,
Két ezer és négy száz hatvan esztendeje,
E fogságnak midőn vala az ideje.

Már ma híre sincsen a város létének,
Nagy gazdagsággal bírt, sok számú népének,
A históriában írt fényességének,
Már ma tanyája csak vadak seregének.

Ezen állításnak tanúbizonysága
Városunk gyakori változandósága,
Lakosainak volt nagy viszontagsága,
Hol boldog, hol pedig boldogtalansága.

Két helység volt hajdan városunk határán,
Kétfele legeltek, a juh és a bárány.
Telekes bocskor volt magyar lába szárán,
Ebben vitézkedett az ellenség várán.

Egyéb Bényét hívták régente Alsónak,
Hol nem volt hatalma az uralkodónak,
Nemesek lakták ezt, s szabad porciónak
Váltak birtokosi közönséges jónak.

Nyilván ezek voltak igazi magyarok,
Kiknek győzedelmes volt mindenkor karok,
Sokat megverték, bár voltak egy marok
Előttök nem álltak meg holmi cudarok.

Vitézséggel nyerték ő szabad jussokat,
Őszve koncoltak sok dib-dáb svecusokat,
Mert ők pusztítottak országunkban sokat,
Elprédálták soknak minden marhájokat.

A törökkel is gyakran verekedtek,
.....
Békével miattok soha nem lehettek,
Mert a magyarokra mindég fenekedtek.

Másfél száz szetendőt körülbelől téssen
Miólta hazánkba közel fele részen,
A török parancsolt nagy fennen, merészen,
Míglen nagy Leopold kiverte egészen.

Ilyen változása van a szerencsének,
Tapasztaltatják ezt már a tisztos vének,
Hogy kik fényes pólcra felemelkedének,
Végre nyakra-földre a földre esének.

Alsó Bényének dsincs csak már a hült helye,
Csak az nem tudatik, hogy hány esztendeje?
Amidőn virágzott, ki volt annak feje?
Vagy mennyire terjedt határa, s mezeje?

A régibb esetek históriájából,
Ezeknek nyomósabb tapogatásából,
Figyelemmel való megolvasásából,
Ezeknek hiteles bizonyításából.

Kisül 1604 a hatalmába,
Hogy kinek volt Felső Bénye birtokába.
Volt Kaszaházi Joó János markába,
Örökösen vala az uradalmába.

De a kocka néki szintúgy csak lehetett,
A rágalmazó nyelv mennyire mehetett,
Gondolhatni, addig, amig csak lehetett.

Viselt ő hazánkban personaliságot,
Viselt ő királyi hív helytartóságot,
Szerette mindenkor ő az igazságot,
Tettek is felőle sok szép bizonytságot.

Az irigység tehát ezt nem szenyvedhette,
Hogy a király előtt magát kedveltette,
Mélyért hivatalát meg is érdemelte,
Addig mesterkedett, míg ebből kitette.

Hütlenséggel tehát vádoltatott,
Ő a király ellen vólna – ez mondatott,
Bocskai Istvánhoz szíve hódoltatott,
A törökkel frigyes lett, így kiáltatott.

Ezen vádlás miatt elfogadott,
Mikor nem is vélte, akkor ragadtatott,
A bécsi toronyba mint rab zárattatott,
Onnan okkal-móddal kiszabadultatott.

De itt nem nyughatván az állapotjába,
A törökhöz mene Esztergom várába,
Mely a töröknek volt akkor birtokába,
Kikkel egyetértett, kisül valójába.

Mert az idő alatt, míg Bécsben tartatott,
Egy jó barátjától kiszabadítottatott,
Addig két török tiszt Bényére ugratott,
Átaluk Joó János tudakozódtatott.

De hogy Felső Bényén őt meg nem lelhatték,
Itt nékiek azt a feleletet tették,
Hogy Alsó Bényén van, azt erősítették,
Ők tehát útjokat mindjárt oda vették.

Mert Joó Jánosnak ott volt szeretője,
Aki néki mindég volt kedve szerzője,
Néha bús szívének vidám enyhítője,
Jó becsületének mindenkor őrzője.

Sólyom Istvánnak volt ott legkülömb háza,

Melynek kívül-belől szép is vólt a ...,
Amelyet Magita lánya kicifráza,
Minden encem-bencet reája ruháza.

De itt az ajtókat találták bezárva,
Magita is olyan volt csak, mint az árva,
Nem tudta attyát is, hol van kelve-járva,
Mert a szemén ekkor volt homályos lárva.

A Sütő háznál vólt az ő szállása,
ő általa vala rendes táplálása,
Lábasnak szintúgy vólt rá felvigyázása,
Szomorú sorsában vidámíttatása.

A két török tiszték így igazítottak,
Sütőnél is kvártélyt hogy parancsoltattak,
Huszonkét legénynek amelyet is adtak,
Tetszések szerint vólt, és helybe is hagytak.

Még Sütő a kvártélyt rendesen csinálta,
A Dan török tisztnek szeme megtalálta
Magitát, a szívét szerelem elállta,
Véle beszéllésre erősen szurdálta.

Magita egyebet már mit tudott tenni,
Csalárd mesterséget kellett elővenni,
Véle a pincébe kérte hát elmenni,
Amint meggondolta, úgy is kellett lenni.

Elmentek hát késő estve a pincéhez,
Dant elől ereszté a becsületéhez
Képest, így is illett az ő érdeméhez.

Dan meg kapott rajta, beugrott szertelen,
Magita az ajtót bezárta hirtelen,
Dan mint a kutya ott marada szemtelen,
Hogy megcsalattatott, sajnálta rémtelen.

Magita ezután mene szállására,
Tudom, nem jött álom a szeme héjjára,
Gondolkodott véghez vitt állapotjára,
A cselekedete már esett bajára.

A másik török tiszt, Onok, Dant kereste,
Magitánál, de nem találta, bár leste
Megtetszett neki is a Magita teste,
Szerelme a szívén kettős sebet feste.

Onok is, mint szinte Dan, úgy környékezte,
Szép ígéretekkel hódítani kezdte,

Magita neki is e szót felfedezte,
A titkos beszéllést most felfüggesztette.

Onokkal is szinte aztat cselekedte,
Magita, mint Dant, a pincéhez vezette,
Becsült okáért elől eresztette,
Beugrott, s a zárt az ajtóra vetette.

Így hát már Magita mindekettőt bezárta,
Hogy így járjanak, azt egy török sem várta.
Nem kellett most nekik testőrző, sem várta,
A kávéfőzősába most egyik sem márta.

A közkatonák is már most felzúdultak,
Haragjokban most már csaknem hogy megfűltak,
Hogy a tisztik hol van, már azon búsultak,
Felőlök kérdezni mindenhez járultak.

Végtére a dolog süle Magitára,
Mert látták már nappal, hogy azokkal jára.
E dologért vették őt kemény ramára,
De ki nem vallotta senkinek szavára.

A törököktől ily törvény rendeltetett,
Élvén eltemetni el is végeztetett.
De Sütőtől a cél oda intéztetett,
Hogy a sírásásban ő majszter lehetett.

A sírásásban ez vólt a kinézése,
ő pincéje felé lenne kikezdése,
Hogy belé lyukadnak, így vólt intézése,
Magitának lenne leereszkedése.

A pincébe tehát hogy bele lyukadta,
Magitának egy vas nyársat csináltattak,
Egy szál deszkát ehhez le is bocsátottak,
Magitának élte így oltalmaztattak.

Hogyha lebocsátják a sírnak öblibe,
A deszkának padlant véstek a végibe,
Akkor ő azt tegye a feje felibe,
A lyukat tágítsa a nyárssal kezibe.

Így lebocsátkozhat mindjárt a pincébe,
Így nem tehet a föld kárt semmi részébe,
Meg is cselekedte ő ezt hevenyébe,
Leereszkedett a pince üregébe.

A törökök semmit ott észre nem vettek,
Hogy igazságosan mindent cselekedtek,

Örültek, egy szép lányt élve temethettek,
Nagy köveket a sírdombra hempergettek.

Sütő a plánomot most eltévesztette,
Sólyom pincéjébe most a sírt vésette,
A maga pincéjét ő ott reménylette,
Megcsalattatott most, mégpedig felette.

Magita sem tudta, hogy az ő pincéjek,
Éppen hogy setétbe botlott ő beléjek,
Keserű volt akkor tudom az epéjek,
A sok gondok miatt habzott az elméjek.

Midkét részről tudnivaló megijedtek,
Ez esetben mindnyájan mert kételkedtek,
De végre mikor is már megesmerkedtek,
Mit csináljanak, már azon vetélkedtek.

Ki tudod é nyitni az ajtót, kérdették,
Itt a kulcs, monda ő, azt tőle elvették,
A tiszték kimentek, őt berekesztették,
Ítélethozásig áristomba tették.

De az ítéletre ő nem váraozott,
Kinyitá a pincét, nem sokat habozott,
A Pap erdő felé lassan masírozott,
Ott egy odvas fába éjjel kvártélyozott.

Egyszer mintegy kilenc óra tájban éjjel,
Néz a faluba, hát ég mindenütt széjjel,
Az anya háza s mindene nagy veszéllyel,
Őszve égett, nézte bánattal, de mélyel.

Ezer hatszáz négybe tehát felégették,
A törökök Alsó Bényét tenkre tették,
A Magita truccát el nem felejtették,
Csak ő volt az oka, hogy ez cselekedték.

Alsó Bényének hát így lett pusztulása,
Nemes lakosinak széjjel eloszlása,
Sokaknak lett Felső Bénye a lakása,
Többeknek másfelé volt a vándorlása.”